

Vrijdag 22 oktober 1915 – ochtendeditie

De terechtstelling van een Engelse verpleegster te Brussel.

Londen, 21 oktober. Het persbureau verspreidt een mededeling van de Amerikaanse gezant te Londen, inhoudende een rapport van zijn legatie te Brussel, over de berechting en terechtstelling, door de Duitsers, van de Engelse verpleegster Cavell, wegens het verlenen van huisvesting aan soldaten der bondgenoten. Uit dit rapport blijkt de huichelachtigheid en de onbarmhartigheid der Duitse overheden, die hebben nagelaten hun belofte na te komen om het hele verloop der zaak aan de Amerikaanse legatie te Brussel mee te delen. Duitsland heeft alle moeite gedaan om het vonnis en zijn onmiddellijke tenuitvoerlegging voor de legatie te verbergen, die, langs niet officiële weg de feiten vernemend, haar uiterste best heeft gedaan, tevergeefs echter, om de autoriteiten tot opschorting te bewegen.

De legatie meldt, dat Cavell op 11 oktober om 5 uur 's namiddags is gevonnisd en in de nacht van 11 op 12 oktober om 2 uur is terechtgesteld. Vertegenwoordigers der Amerikaanse legatie en de Spaanse gezant Villalobar drongen op uitstel aan, wijzende op het gruwelijke van het terechtstellen van een vrouw, vooral wanneer zij zelfs niet van spionage is beticht. Zij vestigden er de aandacht op, dat de belofte om de legatie omtrent het verloop der zaak op de hoogte te houden, niet was nagekomen en wezen op de vreselijke uitwerking, die zulk een terechtstelling met korte metten op de openbare mening in België en daarbuiten zou hebben, zomede op de mogelijkheid van maatregelen van weerwraak.

Baron Lancken antwoordde, dat de hoogste autoriteit, de keizer zelf, niet tussenbeide kon komen, wanneer de militaire gouverneur het beroep wenste te verwerpen. Villalobar ging zo ver, dat hij baron

Lancken terzijde nam, teneinde hem op uiterst krachtige toon enige dingen te zeggen, waartoe hij gearzeld zou hebben in tegenwoordigheid van jongere officieren van zijn staf.

Cavell heeft in haar mondelinge verklaring voor de krijgsraad bijna alle feiten der tenlastelegging geopenbaard. Zij sprak zonder dat haar stem trilde en zij bleek helder van geest te zijn. Veelal vulde zij haar vroegere verklaringen met nadere bijzonderheden aan. Toen haar gevraagd werd, waarom zij soldaten naar Engeland voorthielp, antwoordde zij: "Als ik het niet had gedaan, waren ze doodgeschoten." Zij deed dus niet anders dan haar plicht jegens haar land door hun leven te redden.

De geestelijke, die haar in haar cel 's avonds om 10 uur de laatste sacramenten toediende, vond dat zij bewonderenswaardig flink en kalm was. Zij vertelde hem, heel goed te hebben geweten wat zij deed toen zij de feiten bekende, waardoor zij de krijgsraad feitelijk al het bewijsmateriaal aanbracht. Zij verklaarde zich gelukkig te voelen te kunnen sterven voor haar land.

Minister Grey zegt, in antwoord op de Amerikaanse mededelingen, te vertrouwen, dat het bericht der terechtstelling van een edele Engelse vrouw met ontsteltenis en afgrijzen door de beschaafde wereld zal worden vernomen. Het gedrag der Duitse autoriteiten is zo mogelijk nog erger geworden door de schandelijke pogingen der Duitse burgerlijke ambtenaren om de feiten te verbergen, waardoor tevens is bewezen, dat de betrokken Duitse autoriteiten zich er volkomen van bewust waren, dat het vonnis in geen enkel opzicht verdedigbaar was.

De paus en de koning der Belgen.

Rome, 21 oktober. De paus heeft het antwoord van de koning der Belgen op zijn eigenhandig geschreven brief, waarin hij de koning verzocht stappen te doen die tot vrede kunnen leiden, ontvangen.

De koning heeft het verzoek afgewezen, onder dankbetuiging aan de paus voor diens belofte, al zijn invloed aan te wenden opdat de Duitsers in geval van vrede het Belgische grondgebied zouden ontruimen. De koning besluit met de uitdrukkelijke verklaring, dat hij het zwaard niet zal opsteken zolang zijn land in slavernij verkeert.

De paus is ten eerste teleurgesteld over deze uitslag van zijn beroep op de koning.

Rome, 21 oktober. De Osservatore Romano, het officiële orgaan van het Vaticaan, zal vanavond het bericht, dat de paus de koning der Belgen schriftelijk heeft verzocht stappen te doen die tot de vrede kunnen leiden, tegenspreken.

Opnieuw: wederopbouw (KVdW)

Brussel, 12 oktober.

In welke bouworde, ik bedoel: in welke stijl, onder welke gedaante wordt nieuw België opgetrokken? Aldus luidde de vraag, die ik aan het slot van mijn jongste brief uitte namens de onbevoegde maar belangstellende Leek (die ik, omdat hij een symbool is geworden, hier gaarne met een hoofdletter noem). Met andere woorden: hoe worden de, eenmaal door ieder aangenomen, principes van wegnis en hygiëne materieel ingekleed, en wat zal, naast mijn gezondheid, mijn schoonheidszin er aan hebben?

Hier opent zich als vanzelf een parenthesis, die zich al lang opdringt, en die ik vooralsnog telkens heb toegekapt, omdat ik aan de dingen, die ze aldus ontbloot, maar liefst niet denk. Het gaat hier namelijk om

het bekende "koken moet kosten". Het is niet moeilijk, beginselen voor te staan of aan te nemen, maar het is moeilijk ze te verwezenlijken, als men er geen geld voor heeft. En in België is er geen geld meer: de gemeenten hebben er geen, en de provincies hebben er geen. Wat de staat betreft: deze is wel naar eigen bekentenis vergoeding schuldig voor wat door de oorlog vernield werd, maar niets in de hieromtrent bestaande wet stelt de datum der uitbetaling van zulke vergoeding vast, en niemand trouwens in België die eventueel in deze aan de Belgische regering krediet zou weigeren. Er is van Duitse zijde gewezen op de mogelijkheid van geldelijke Duitse steun, zelfs waar die steun door toekomstige omstandigheden niet zou zijn gewettigd zijn; dus ook nu reeds, en nog onder de oorlogstoestand. Maar gij zult mij toelaten hier waardigheidshalve niet op in te gaan, waar baron von Bissing zelf zulks vooralsnog ongewenst acht. Niet meer trouwens, dan dat ik elders en op andere wijze naar de nodige fondsen zal gaan zoeken, - iets waar ik nooit enige opdracht voor kreeg, en waar ik zelfs geen opdracht toe aanvaardde zou, dit liefst aan andere speurders overlatende.

Gesteld dus dat wij in het nodige goud zouden zwemmen: naar welke aard bouwen wij weer op?

En hier word ik genoopt een nieuwe parenthesis te openen. En ik open ze ditmaal wagenwijd, omdat ik niet van verdachtmaking wil worden ... verdacht. In de tweede brief die ik onder de titel van "Opnieuw Wederopbouw" op 30 september schreef, stond te lezen als een denkbeeld van Karl Rehorst (Referent für Städtebau in der Zivilverwaltung) dat Belgische architecten naar Duitsland zouden worden meegenomen om er te zien en te leren, hoe men naar moderne eis en smaak huizen bouwt. Zo'n reis achtte ik onnodig, in hoofdzaak omdat de Belgische architecten over het algemeen toch nogal goed op de hoogte zijn van de jongere Duitse bouwkunst (ik ken er die er letterlijk mee dwepen), en tevens omdat wat in

Duitsland goed is, daarom nog geenszins deugt in België. Het plan van de heer Rehorst bevreemdde mij te meer, omdat hij als een der postulaten van de heropbouw in België stelt, het optrekken van nieuwe gebouwen zooveel mogelijk naar 'örtliche Bauweise' te doen geschieden, desnoods daartoe gewapend met nieuwe administratieve middelen. Toen ik dat schreef moest ik mij als informatiebron behelpen met rechts en links verspreide nieuwtjes en berichtjes uit Duitse bladen. Nu echter ben ik in het bezit van de "Erste Beilage zum Deutschen Reichsanzeiger und Königlich Preussischen Staatsanzeiger" van 15 september, waar een officieel verslag in voorkomt over de "Kriegstagung für Denkmalpflege in Brüssel", op dewelke ik meende dat referent Rehorst dit denkbeeld van een studiereisje had uiteengezet. In dat verslag nu zie ik, dat op bedoelde "Tagung" niet Rehorst, maar wel baron von Bissing in deze zin had gesproken.

In hoeverre dit met de bedoelingen van Karl Rehorst zelf, die nationale architectuur voorstaat, overeen komt, wil ik liever onbesproken laten, omdat ik niet goed weet op welke wijze het in overeenstemming te brengen is.

Wat Rehorst zelf op bewuste "Kriestagung für Denkmalpflege" voor eigen rekening wel heeft gezegd, en voorgesteld als strijdig met zijn eigen heropbouwinzichten, en dus ook met "örtliche Bauweise", is, enerzijds de "auf französische Schulung zurückführende Formensprache des Barock oder Louis Seize", anderdeels "die tollste Kapriolen des ausklingenden Jugendstils".

Ik ben het gaarne met hem eens, die kapriolen, - uitingen van een overgangstijd zonder houvast, - te verwerpen, al zouden zij nu ook voor een goed deel hun Belgische rechten, als hier in den lande gewonnen en geboren, en dus degelijk "örtlich", kunnen doen gelden.

Wat de Louis XVI-stijl betreft, die, zij het zeer gemoderniseerd en naar alle moderne technische en hygiënische eisen verwerkt, bij opbouw van herenhuizen inderdaad nog dikwijls wordt toegepast: de heer Rehorst mag niet vergeten dat hij in alle werkelijkheid tot onze nationale traditie behoort, en geenszins hoeft te wijzen op “französische Schulung”. Onder regentschap van Karel van Lorreinen heeft België, na lange tijden van beroering, een tijdperk van hoge bloei beleefd, die zich heeft geuit in een architectuur die niet louter Frans, maar Europees is te noemen. Van die gebouwen zijn er in ons land, en meer bepaald in Brabant, vele overgebleven. Zeer zuiver in stijl, naar archeologisch architectonische opvattingen, zijn ze nooit geweest, als men ze met de beste Franse voorbeelden vergelijkt: reeds in de 18^e eeuw kan men van assimilatie van verwerking spreken. Worden zij thans en - ik herhaal het - zeer van verre nog nagevolgd, inzonderheid te Brussel, dan is dat omdat zij er zowaar nationaal burgerrecht bezitten, en trouwens zeer goed samengaan met het algemeen uitzicht, met het “kader” der stad, - veel meer dan opgetrokken in een stijl, die bedoelen zou meer oorspronkelijk “örtlich” te zijn.

Met dat uitgesproken “örtliche” nu, dat als een eis voor de toekomstschoonheid van ons land wordt gesteld, zijn zo goed als alle Belgische architecten het met Karel Rehorst eens, al hebben zij, wat vanzelf spreekt, in deze een dieper en ruimer inzicht dan deze Beigeordnete van de stad Keulen. Dat deze de “Altertümelei” van vele, openbare en particuliere, gebouwen in België en meer bepaald in het Vlaamse deel van het land, is opgevallen, verwondert ons allesbehalve. Stations als Gothische kerken of Romaanse vestingen, laboratoria en klinieken die er zowaar 16^e eeuws en zelfs Moors uitzien: zij zijn bij ons even talrijk ... als elders. Dat zij van jongere datum zijn dan, bv., in Duitsland: het bewijst veel minder conservatisme of liefde voor in- of uitheems verleden, dan

overdreven begunstiging van vrienden en kennissen, zo op particulier als in openbaar gebied, en waar tot voor de oorlog de politiek de hoofdrol in speelde.

Het ligt echter voor de hand, dat waar de politiek tot gedwongen verruiming komt, en het arbeidsveld te uitgestrekt wordt voor enkel nepotische werkzaamheid, ook de archaïstische als Leopoldistisch grootsprakerige neigingen van officieel onaantastbare bouwmeesters, zoniet vervallen, dan toch plaats gaan laten voor andere idealen: deze van jongeren, die - het blijkt genoeg in de Brusselse voorsteden - geestdriftig de plaatselijke bouwwijze, zoals de heer Rehorst ze voorstaat, met toepassing van plaatselijke materialen, en in de plaatselijke kleur, voorstaan, en die van de eisen der hygiëne en der rooiing genoeg afweten, om niet naar Duitsland te hoeven gaan ... waar zij trouwens al lang met een mooie voorraad wijsheid van terug zijn ...

Hoe nu onze nieuwe steden er zullen uitzien? Stel u gerust, o mijn landgenoten; zij zullen er uitzien, in de hoofdlijnen, zoals zij vroeger waren, en ge zult ze onmiddellijk kunnen beminnen, omdat ge er geest en aard van vroeger in zult terugvinden. Alleen: er zal veel lelijks, van tussen de jaren dertig en tachtig, en ook wel van veel vroeger, en ook wel van veel later, uit verdwenen zijn. Maar zult gij er u om beklagen? ...

Vrijdag 22 oktober 1915 – avondeditie

Het geval-Cavell.

Londen, 22 oktober. Zelfs het gebeurde met de Lusitania heeft het Britse volk niet zo getroffen als de ambtelijke mededelingen over de terechtstelling van mej. Cavell. De bijzonderheden van deze

terdoodbrenging worden vandaag in alle kranten gepubliceerd. De terechtstelling vormt het onderwerp van de redevoeringen, die in Trafalgar Square gehouden worden door de wervers voor het leger. Daar werd door sprekers op het voetstuk van het monument voor Nelson aan de honderdduizenden, die hulde kwamen brengen aan de nagedachtenis van Englands nationale zeeheld, gevraagd “wie zal de moord op deze voortreffelijke Engelse vrouw wreken?”

De bisschop van Londen zegde in een preek, die hij in St. Martin's Church hield, dat de schandelikheden, door de Duitsers in België bedreven, en de Lusitania-misdaad in de geschiedenis een grote plaats zullen blijven innemen; maar de in koelen bloede bedreven moord op een Engels meisje, wegens het onderdak verlenen aan vluchtelingen, zal in het oordeel van de wereld niet bij die andere misdaden worden achtergesteld. De bedrijvers van die daad hebben er niet aan gedacht, dat zij eens en vooral de kwestie der rekrutering in Engeland tot een oplossing zouden brengen. Er bestaat thans geen noodzaak meer voor dienstplicht. Drie miljoen Engelsen, Schotten en Ieren zullen de vraag komen stellen “waarom juffrouw Cavell is doodgeschoten”.

Alle dagbladen bespreken in de krachtigste bewoordingen, wat een blad “de verdoemelijkste misdaad van de oorlog” noemt. Zij noemen de daad een hardere slag, aan de hatelijke Duitse tirannie toegebracht, dan welke nederlaag op militair gebied ook, zou kunnen wezen.

De Times schrijft dat er in Europa buiten Duitsland niet één man is, die het relaas zonder het diepste medelijden en de grootste schaamte kan lezen. Het blad verwacht van de zijde der neutrale pers een uitbarsting, die de discipelen van de “Kultur” zal verbazen.

De bladen brengen het geding in herinnering, gevoerd tegen Ahlers, de voormalige Duitse consul te Sunderland, als een typerend bewijs voor het verschil in de behandeling van verraadprocessen in Engeland en in Duitsland. Ahlers werd, omdat de justitie een vergissing had begaan, vrijgesproken. En zelfs indien Ahlers was veroordeeld geworden, dan zou hij niet ter dood zijn gebracht.

De executie van miss Cavell.

Miss Cavell was een Engelse verpleegster te Brussel. Zij had Engelse en Belgische dienstplichtigen geholpen, om uit België weg te komen, en zich bij de strijdende legers te voegen. De Duitse overheid in België ontdekte dit en bracht haar voor een krijgsraad, die haar ter dood veroordeeld.

Enkele uren, nadat het vonnis gevelde was, werd de straf voltrokken, zonder dat zelfs degenen, die geroepen waren voor miss Cavell in de bres te komen daartoe gelegenheid hadden gehad.

In Engeland is men hierover verontwaardigd, en men kan dit begrijpen. Deze gebeurtenis is afschuwelijk, en zij geeft een sprekend bewijs, hoe de oorlog de zeden verhardt en alle gevoelens doodt. Wat miss Cavell deed was verkeerd, omdat het in strijd was met de door de Duitse overheid uitgevaardigde verordening. Zo zij gestraft ware naar de mate van haar schuld, zou niemand recht van spreken hebben gehad. Maar hier is een straf toegepast, die buiten alle verhouding staat tot het vergrijp. Het vergrijp was niet geniepig, gelijk dat van een spion of een verrader, die als het ware de vijand lafhartig in de rug overvalt. Miss Cavell voerde de mannen tot in het front; en deed tenslotte niets anders, dan waartoe iedereen, die wat voelt voor zijn land, zich zou laten verleiden.

En men is slechts verbaasd, dat een krijgsraad, bestaande uit mannen, wellicht allen met het ijzeren kruis op de borst, en die dus geacht kunnen worden, toch iets voor ridderlijkheid en vaderlandsliefde te voelen, mannen, die zeer waarschijnlijk indien zij in de omstandigheden van miss Cavell kwamen te verkeren, precies hetzelfde zouden doen als zij, en dit hun plicht zouden achten, nu over een vrouw zo hard konden oordelen. Nog verbaasder is men dat zulk een straf ten uitvoer gelegd wordt.

Het kan dus aan ons liggen, maar voor het mooie of ridderlijke, dat volgens sommigen toch ook nog in de oorlog verborgen ligt, hebben wij nooit oog kunnen hebben. Wij hebben de oorlog als niets anders, dan iets walgelijks kunnen zien, en deze gebeurtenis is een van de walgelijkste van alle, die met de oorlog verband houden. De straf, aan miss Cavell voltrokken, is een nieuw bewijs, tot hoe ontzettende verwording van alle menselijk gevoel de oorlog leidt.

Er staan nog meer vrouwenlevens op het spel. Om die te redden hebben de Paus en de koning van Spanje op de Duitse keizer een beroep moeten doen. Het is verbazend kras, dat dit nodig bleek, nog krasser zou het zijn, indien het beroep op het menselijk gevoel van de keizer vergeefs bleek. Ligt het niet op de weg der neutralen, hier waar nog kwaad afgewend kan worden, het beroep van de paus te steunen? Geen genade te vragen voor recht – daarvan is hier geen sprake – doch menselijkheid voor wat onmogelijk, en zelfs in de oorlog niet, als recht kan worden aanvaard?

De nieuwe serie Belgische postzegels is verschenen. De waarden 1, 2, 5, 10, 15, 20 en 25 centiemen vertonen de beeltenis van koning Albert; de 35 centiemen een gezicht op Ieper, de 40 centiemen een gezicht op Dinant, de 50 centiemen een gezicht op Leuven, de 1 F een gezicht op de Schelde. De 2 F stelt een groep Kongolezen voor die om de Belgische vlag geschaard staan, de 5 F geeft een gezicht op Veurne

met koning Albert op de trap van zijn paleis, omringd door zijn staf, terwijl eindelijk de 10 F met de portretten in medaillon van Leopold I en II en van koning Albert versierd is. De zegels zien er zeer mooi uit. De waarden 35 centiem en tot 10 frank zijn in groot formaat.